

En echter, gering was dit niet. In den met tal van wijgeschenken gevulden pronaos van Delphi's tempel stond met gulden letters gebeiteld het: Γνώθι σεαυτόν, ken U zelven.²⁰⁾ Of de duizenden en duizenden, die van heinde en ver optogen om het beroemde orakel te vragen, den diepen zin dier woorden begrepen hebben? Ik betwijfel het, M. H. En toch zijn het juist die woorden, die het scherpst de tegenstelling aangeven tegenover de zooeven U door mij geschilderde richting. Tegenover die strooming die bijna het geheele uitwendige leven der Grieken vervulde, die steeds op het uiterlijke den blik vestigen deed, en deed zoeken den glans van het oogenblik, tegenover die neiging om daarhenen te leven als de planten en bloemen, die van zichzelf niet weten en zichzelf niet kennen, spreken *zij* het juist uit, dat den menschen van noode is, *zichzelf* te kennen, na te speuren de diepere roerselen hunner ziel, na te gaan de gangen huns levens, hun wording, hun einde.

En het is deze tegenstelling die de geheele Grieksche ontwikkeling omvat en beheerscht. Aan de eene zijde het uiterlijk met zijn glans, maar ook met zijn schijn; en daartegenover een zich terugtrekken in de diepten der menschenziel, en vandaar uit naspeuren de gangen des levens. Inderdaad, er is nauwelijks grooter contrast denkbaar: daar een vroolijk uitgaan tot den zonnigen glans van de uiterlijke bekoringen van het Grieksche wezen en werken, hier een ernstig indringen in de mystieke raadselen van den kosmos en van des menschen zijn. Ja, een zich afzonderen van de massa, een in die afzondering zich bezighouden met des levens verborgenheden, dat is het, wat dreet den geest der denkers en dichters, die dieper gingen dan de oppervlakte van het gewone leven. Wat HERACLITUS zeide: ἐδιζησάμην ἐμεαυτόν, ik heb mij zelven doorzocht,²¹⁾ het klinkt als een antwoord dier edelen op den eisch van Apollo's tempel: Γνώθι σεαυτόν, ken u zelven! Zoo is het dan ook vooral de filosofie, de vóór-Aristotelische, die bijna geheel door deze richting beheerscht wordt. Men zou haar — zoo wordt gezegd — in kunnen deelen in drie perioden: de kosmologische, de anthropologische en de systematische;²²⁾ en al wordt deze indeeling lang niet door allen aanvaard, toch zijn de meesten het er over eens, dat hare eerste periode zuiver physisch was²³⁾. Daartegenover wijst JOËL er in zijne interessante verhandeling²⁴⁾ op, hoe